

SUE
MONK KIDD
SZÁRNYAK
NÉLKÜL,
SZABADON

21. SZÁZAD
KIADÓ

Budapest, 2025

*Sandy Kiddnek
szívem minden szeretetével*

ELSŐ RÉSZ

1803. november – 1805. február

Hetty Handful Grimké

Volt idő, amikor Afrikába' az emberek tudtak repülni. Ezt a mama mesélte nekem egyik este, tízesztendős koromban. Aszonta:

– Ezt a nagymamád a saját két szemivel látta, Hetty. Látta, hogy ott röpködtek a fák meg a felhők fölött. Úgy ám, akárcsak a fekete rigók. Amikor idejöttünk, ezt a varázserőt odahagytuk.

Az én mamámnak megvolt a magához való esze. Ő sose tanult meg írni-olvasni úgy, mint én. Amit tudott, azt mind onnét tanulta meg, hogy neki nem sok jutott az irgalomból. Csak nézte az én szomorú, kételkedő arcomat, s aszonta:

– Nem hiszed? Hát mit képzelsz, te leány, mi végre van teneked lapockád? – A két csont úgy meredt ki a hátamból, mint két szárny csonkja. Megpaskolta, s aszonta: – Ennyi maradt meg a szárnyaidból. Csak ez a két lapos csont, de egy nap még visszakapod őket.

Nekem is megvolt a magamhoz való eszem, akárcsak a mamának. Már tízesztendősen is tudtam, hogy a repülő emberekről szóló történet csak mesebeszéd. Nem vagyunk mi különleges népesség, akik elveszítették a varázserejüket. Hanem rabszolganép, aki nem megy innét sehová. Csak később értettem meg, mire gondolt. Tudunk mi repülni, de nincs abban semmi varázslat.

Aznap, amikor az élet úgy megváltozott, hogy a világon többé semmi se hozhatta helyre, odakinn voltam az udvarba, épp a rabszolgák ágyneműjét főztem ki. Begyűjtöttem a mosófazék alatt, a szél meg felkapta a lúgszappan szemcséit, égett tőle a szemem. Hideg volt az a reggel, a nap olyan volt, mint egy aprócska gomb,

amit jó szorosan odavarrtak az égre. Nyáron durva szövésű pamutruhát hordtunk a gatyánk felett, de amikor november vagy január havába elősomfordált a tél, mint valami lusta leány, mind felvettük a zsákruhánkat, ami nehéz szálból szőtt vastag kabát. Nem egyéb, csak egy ócska zsák, aminek ujja van. Én az enyimet másoktól örököltem, s a bokámig lógott. Nem tudnám megmondani, hány mosdatlan test viselte már előttem, de mindegyik volt szíves rajta hagyni a szagát.

A nagyságától aznap reggel már kaptam egyet sétabottal a hátsó felemre, mert elaludtam az ájtatosság alatt. Nekünk, rabszolgáknak – az egy Rosetta kivételével, aki öreg volt meg bolond – reggeli előtt minden áldott nap be kellett zsúfolódnunk az ebédlőbe, s ott küszködtünk az álmosággal, miközben a nagysága rövid bibliai strófákat tanított be nekünk, mint a „Jézus sírt”, s fennhangon zsolozsmázott az Isten kedvenc erényéről, az *engedelmességről*. Ha valaki elbóbiskolt, a nagysága nagyot sózott rá a bottal a sok Isten imígy meg Isten amúgy közé.

Én folyvást pimaszul panaszkodtam a Nénjének erről a nyomorúságos ájtatosságról. Aszontam neki:

– Múljk el tőlem ez a keserű pohár. – Ahogy a nagysága szokta a zsolozsmájába. Meg azt is mondtam: – A Jézus azért sírt, mert a szalonba rekedt a nagyságával, akárcsak mi.

A Nénje szakácsnő volt, ő már leánykora óta szolgálta a nagyságát, s ő meg a Tomfry, a komornyik irányítottak mindent. A Nénje volt az egyetlen, aki megmondhatta a nagyságának, hogy mit csináljon, s mégse kapott egyet a sétabottal. A mama aszonta, vigyázzak a nyelvemre, de én sose vigyáztam. A Nénjétől napjába' háromszor is kaptam.

Megátalkodott voltam. De nem innen kaptam a nevemet. A Handful, ami annyit tesz, hogy megátalkodott, de azt is jelenti, hogy maroknyi, az én kosárbéli nevem volt. Az úr meg a nagysága adta mindenkinek a rendes nevét, de az anyák csak ránéztek a kosárba' fekvő kisbabájukra, s akkor eszükbe ötlött egy név arról, hogy néz ki az a gyermek, a hétnek épp melyik napja van vagy

milyen az idő. Az én mamám kosárbéli neve Summer volt, azaz Nyár, de a rendes neve Charlotte. Volt neki egy bátyja, akinek a kosárbéli neve Hardtime volt, ami annyit tesz, Nehéz Idők. Sokan azt hiszik, hogy én csak kitalálom ezt, de ez a színtiszta igazság.

Ha az embernek volt kosárbéli neve, hát legalább kapott valamit az anyjától. A Grimké úr Hettynek nevezett el engemet, de az anyám rám nézett azon a napon, amikor a világra jöttem, korábban, mint kellett volna, s Handfulnak nevezett el.

Aznap, míg én a Nénjének segítettem az udvarba, a mama odabenn volt a házba, épp egy aranyszín selyemruhán dolgozott a nagysága számára, hátul fardagállyal, Watteau-ruhának nevezik az olyat. A mama volt a legjobb varrónő egész Charlestonba, az ujja csupa bőrkeményedés volt a tűforgatástól. Olyan pompázatos ruhákat még senki se látott, mint amiket a mama varrt, pedig még szabásmintát se használt. Nem szerette a kész szabásmintákat. Ő maga választotta ki a selymeket meg a bársonyokat a piacon, s ő maga varrt meg mindent a Grimké családnak: a függönyöket, a tűzött alsószoknyákat, az abroncsokat, az őzbőr nadrágokat, meg azokat a sokgombos öltözékeket a versenyhétre.

Egyet mondhatok: a fehér népek valósággal éltek-haltak a versenyhétért. Egyik piknik, séta meg cifra esemény jött a másik után. A Mrs. King estélyét mindig kedden tartották. A lovasklub vacsoráját szerdán. A nagy hűhó aztán szombaton következett, akkor volt a Szent Cecília-bál, ott aztán mindenki a legjobb ruhájába parádézott. A Nénje szerint Charleston nagyzási hóbortba szenvedett. Legalább nyolcesztendőös koromig azt hittem, hogy a nagyzás az valamiféle fostos kórság.

A nagysága alacsony, vastag derekú asszony volt, a szeme alatt úgy lógott a bőr, mintha apró térszagolyókat ragasztottak volna oda. Nem engedte meg, hogy a mama más hölgyeknek is varrjon. Pedig azok könyörögtek neki, s a mama is könyörgött neki, mert a fizetség egy részét megtarthatta volna magának, de a nagysága aszonta: nem engedhetem meg, hogy nekik szebbet varrjál, mint nekünk. Estéknként a mama csíkokat hasogatott a foltból varrt ta-

karóihoz, én meg fél kezemmel a faggyúgyertyát tartottam, a másikkal meg a csíkokat rakosgattam takaros halmokba, mindig színek szerint. A mama a ragyogó színeket szerette, s szokatlan módon párosította őket össze: a lilát a narancsszínnel, a rózsaszínt a vörössel. Legjobban a háromszögletű formát szerette. Azt csak is fekete színbe'. A mama majd' minden takaróra fekete háromszögeket varrt.

Volt nekünk egy fadobozunk, abba' tartottuk a kelmedarabokat, volt egy zacskónk a tűknek meg a cérnáknak, s egy igazi sárgaréz gyűszűnk is. A mama aszonta, az a gyűszű egy szép napon majd az enyim lesz. Amikor ő nem használta, ékszer gyanánt viseltem az ujjam hegyén. A takaróinkat nyers gyapottal meg gyapjúfonállal tömtük ki. De a legjobb töltelék a toll, még ma is az, s ha meglátunk egyet a földön a mamával, sose hagytuk ott. Megesett, hogy a mama az egyik zsebit teletömte libatollal, amit a lyukas matracokból szedegetett ki odabenn a házba'. Ha nem volt mivel megtölteni egy takarót, hát lefejtettük a mohát a tölgyfáról az udvarba', s azt varrtuk be a bélés meg a huzat közé, bolhástul, mindenestül.

A mamával a legjobban takarót varrni szerettünk.

Mindegy volt, miféle munkát oszt reám a Nénje odakinn az udvarba', én folyvást csak az emeleti ablakot figyeltem, ahol a mama varrt. Volt nekünk egy jelünk. Ha a vedret fejjel lefelé fordítottam kinn, a konyha mellett, az azt jelentette, hogy tiszta a levegő. A mama ilyenkor kinyitotta az ablakot, s ledobott nekem egy karamellás cukorkát, amit a nagysága szobájából lopott el. Megesett, hogy egy egész batyu kelmedarabot is lehajított: igen szép kartont, tarka pamutot, muszlint, külföldi vásznat. Egy ízbe' meg azt az igazi sárgaréz gyűszűt. Legszívesebben a bíborvörös cérnából hozott. Összetekerte, a zsebébe dugta, s kísértált vele a házból.

Az udvarba aznap nagy volt a nyüzsgés, így nem reménykedhettem, hogy karamella hullik alá az égből. A Mariah, a mosodai rabszolga megégette a kezit a faszénnel vasalás közbe', s felmentést kapott a munka alól. A Nénje zsörtölődött a sok felgyülemlett mosnivaló miatt. A Tomfry ráparancsolt a férfiakra, hogy vágja-

nak le egy disznót, az meg teli torokból visítva szaladgált fel-alá az udvarba'. Mindenki odakünn volt, a Snow, az öreg kocsis, de még az istállófiú, a Prince is. A Tomfry minél gyorsabban végezni akart a disznóöléssel, mert a nagysága nem szenvedhette, ha zajonganak hátul az udvarba'.

A zaj is rajta volt a rabszolgák bűneinek lajstromán, kívülről fújtuk. Egy: a lopás. Kettő: az engedetlenség. Három: a restség. Négy: a zajongás. A rabszolga legyen olyan, mint a Szentlélek: ne lássa, ne hallja senki, de folyvást álljon szolgálatra készen.

A nagysága lekiabált a Tomfrynak, hogy halkabban, egy hölgynek nem kell tudnia, hogy kerül az asztalára a szalonna. Amikor ezt meghallottuk, én aszontam a Nénjének, hogy a nagysága azt se tudja, melyik oldalon megy be a szalonna, s melyiken jön ki. A Nénje erre lekevert nekem egy jókora pofont.

Fogtam a hosszú rudat, amit mi mángorlóbotnak hívtunk, kihalásztam vele az ágyneműt a kondérból, s azon csepegtettem őket a vasrúdra, ahol a Nénje a konyhai fűszereit szárította. Az istállói vasrúdra tilos volt felaggatni a mosást, mert a lovak szeme nem bírta a lúgot. A rabszolgák szeme bezzeg bírta. A farúddal alaposan kivertem a lepedőket és a paplanokat. Ezt mi úgy hívtuk, hogy kihozzuk belőlük a piszkot.

Miután végeztem a mosással, nem akadt egyéb dolgom, s élvezettel merültem el a hármas számú bűnbe. Elindultam az ösvényen, amit én magam tapostam a porba, mert naponta tízszer, tucatszor is végigjártam. A nagy ház hátuljától indultam el, elmentem a konyha meg a mosókonyha mellett, egész a terebélyes fáig. Akadt olyan ága is, amelyik vastagabb volt a derekamnál, s mindegyik olyan kacskaringós volt, akár a selyemszalagok a dobozba. A rossz szellemek egyenes vonalba járnak, de a mi fánkon semmi se volt egyenes. Ha nagy volt a hőség, mi, rabszolgák alatta gyűltünk össze. A mama mindig intett, nehogy leszaggassam a fáról a szürke mohát, mert az óv meg minket a napsugaraktól meg a sok fürkésző szempártól.

Elsétáltam az istálló meg a kocsiszín mellett. Az ösvény végigvitt az egész világon, már amit én ismertem. Akkor még nem láttam a forgó földgömböt odabenn a házba, amin a világ többi része látszott. Lassan mendegéltem, s közben azt kívántam, bárcsak vége volna már a napnak, s a mamával mehetnénk a szobánkba. A szobánk a kocsiszín felett volt, s nem volt ablaka. A lóistállóból meg a tehénistállóból oly sűrű trágyabűz szállt fel, hogy mintha az ágyunk is azzal lett volna kitömve szalma helyett. A többi rabszolganak a konyha fölött volt a szállása.

A szél feltámadt, én meg füleltem, hallom-e a csapdosó vitorlák hangját a kikötőből az út túlsó oldalán – a tengerszagot folyvást éreztem a szélbe, de még sose láttam. A vitorlák úgy csattogtak, mint a korbács, s olyankor mind füleltünk, hogy vajon rabszolgát vernek-e éppen, vagy egy hajó készül útra kelni. Ezt abból tudtuk, hogy hallatszik-e ordítás is hozzá, vagy sem.

A nap eltűnt, csak egy benyomódás maradt a nyomába a felhőkön, mintha leesett volna onnét a gomb. Felkaptam a mángorlóbotot a kondér mellől, s egyszerre minden ok nélkül beledöftem egy tökbe a veteményesben.

A falnak hajítottam azt a tököt, hangos csattanással hasadt szét rajta.

Akkor nagy csend támadt. A nagysága hangja hangzott fel a hátsó ajtó felől, aszonta:

– Nénje, hozd be ide hozzám Hettyt, de rögtön!

Bementem a házba, gondolván, hogy a tök miatt háborog. Mondtam is a hátsóknak, hogy készüljön.

Sarah Grimké

A tizenegyedik születésnapom azzal vette kezdetét, hogy az anyám kiköltöztetett a gyermekszobából. Már egy éve vágytam arra, hogy elmenekülhessek a padlón szétszórt porcelánbabák, bűgőcsigák és apró teáskészletek, a sorban álló kiságyak közül, ebből a zsúfolt, zűrzavaros helyiségből, de most, hogy eljött a nap, az új szobám küszöbén megtorpantam. Sötét volt, és a bátyám szaga érződött odabent – füstös, bőrből készült holmik szaga. Az ágy tölgyfa baldachinja és vörös bársonyfüggönye oly’ magas volt, hogy közelebbinek látszott a mennyezethez, mint a padlóhoz. A rémülettől torpantam meg, hogy egyedül kell laknom egy ilyen hatalmas, gögös térben.

Vettem egy mély lélegzetet, és átléptem a küszöböt. Ilyen egyszerűen vettem a leánykor akadályait. Mindenki bátornak vélt, pedig valójában nem voltam olyan rettenthetetlen, mint amilyenek hittek. A vérmérsékletem inkább egy teknőcéhez volt hasonlatos. Bármiféle rémség, ijedelem vagy akadály került az utamba, legszívesebben ott helyben összekuporodtam és elbújtam volna. *Ha már hibáznod kell, hibázz vakmerően!* Ezt a kis jelmondatot én találtam ki a magam számára. Már jó ideje segítségemre volt, ha küszöböket kellett átlépnem.

Azon a reggelen élénk, hideg szél fújt az Atlanti-óceán felől, felhők rohantak az égen. Egy pillanatra megálltam a szobában, és a ház körül álló pálmafák szúrós leveleinek zörgését hallgattam. A veranda eresze sziszegett.

A hintaágy nyikorgott a láncán kint a tornácon. Odalent, a tálalókonyhában a születésnap teadélutánomra készülődve anyám elővetette a kínai porcelán levesestálakat és a Wedgwood csészéket

a rabszolgákkal. A szobalánya, Cindie órákon át nedvesítette és bodorította anyám parókáját papírral és hajcsavarókkal, azután besütötte, s a savanyú szag felkúszott a lépcsőn.

Néztem, ahogy Binah, a dajka beteszi a ruháimat a súlyos, régi szekrénybe, és eszembe jutott, ahogy piszkavassal ringatta Charles bölcsőjét, és a kagylóhéj karkötői csörögtek, miközben a Booga boszorkáról szóló meséivel rémisztgetett minket – egy vénasszonyról, aki seprűnyélen lovagol, és kiszippantja a lélegzetet a rossz gyerekekből. Éreztem, hogy hiányozni fog Binah. És az édes Anna, aki a hüvelykujjával a szájában aludt. Ben és Henry, akik apró lidércekként addig ugráltak a matracukon, míg a libatoll gejzirként lövellt ki belőle; és a kis Eliza, aki folyton bebújt mellém az ágyba; oda rejtőzött el a boszorka éjjeli rémtettei elől.

Persze már rég saját szobát kellett volna kapnom, de kénytelen voltam kivárni, amíg John egyetemre megy. Kétszintes otthonunk az egyik leghatalmasabb ház volt egész Charlestonban, mégsem volt benne elegendő hálószoba, tekintve, hogy anyánk milyen... Nos, termékeny. Tízen voltunk testvérek: John, Thomas, Mary, Frederick, jómagam, azután a gyerekszoba lakói: Anna, Eliza, Ben, Henry és a kicsi Charles. Én voltam a középső, akit anyánk *másnak* nevezett, apánk pedig *figyelemre méltónak*, akinek répavörös volt a haja, s az arcát szeplők pettyezték, egész csillagképek. A fivéreim egyszer széneceruzával felrajzolták az arcomra és a homlokomra az Orient, a Göncölszekeret és a Nagymedvét – összekötötték a világító vörös pettyeket, én pedig nem bántam: akkor órákon át én voltam számukra az égbolt.

Az általános vélekedés szerint én voltam apánk kedvence. Nem tudom, jobban kedvelt-e a többieknél, vagy inkább sajnált engem, de nekem bizonyosan ő volt a kedvencem. Dél-Karolina állam legfelsőbb bíróságának tagja volt, s a Charleston elitjének számító ültetvényesek szűk köréhez tartozott. Harcolt Washington tábornok oldalán, majd brit fogságba esett. Túlságosan szerény volt ahhoz, hogy minderről említést tegyen – de anyám megtette helyette.

Anyámat Marynek hívták, de ezzel véget is ért minden hasonlósága Máriával, a mi Urunk anyjával. A legelső charlestoni családok egyikének leszármazottja volt, a maroknyi csoporté, amelyet Károly király küldött a tengerentúlra, hogy alapítsanak várost. Anyám ezt sosem mulasztotta el felemleni a beszélgetések során, s mi annyira belefáradtunk, hogy már nem is bosszankodtunk rajta. Amellett, hogy irányította a háztartást és a gyermeksereget, társasági és vallási kötelezettségeinek oly' lelkiismeretesen tett eleget, hogy az európai koronás fők és a szentek is megirigyelhetők volna. Megbocsátó hangulatomban úgy fogalmaztam, hogy anyám egyszerűen csak kimerült. De gyanítottam, hogy valójában komisz a természete.

Miután Binah végre végzett fésűim és szalagjaim elrendezésével pompás új fésülködőasztalom tetején, felém fordult, és bizonyára összetörtnek látszottam, ahogy ott álltam, mert nagyot csettintett a nyelvével, és kiszaladt belőle:

– Szegény Miss Sarah!

Mennyire gyűlöltem, ha a nevem mellé odabiggyesztették azt, hogy „szegény”! Binah négyéves korom óta úgy mormogta a „szegény Miss Sarah”-t, mint valami varázsigét.

A legrégebbi emlékem: a bátyám üveggolyóit rendezgetem szavakká. Nyár van, az udvar hátsó sarkában álló tölgyfa alatt ülök. A tízesztendős Thomas, akit mindenkinél jobban szeretek, kilenc szót tanított meg nekem: SARAH, LÁNY, FIÚ, MEGY, ÁLL, UGRIK, FUT, FEL, LE. Leírta őket egy pergamenre, és adott egy zacskót, benne negyvennyolc üveggolyóval, hogy azokból rakjam ki a szavakat: egyszerre kettőt lehet. A porban rendezgetem az üveggolyókat, Thomas tintával írt szavait másolom. *Sarah megy. Fíú fut. Lány ugrik.* Igyekszem minél gyorsabban kirakni. Binah hamarosan keresni fog. Helyette anyám lépked lefelé az udvarba vezető lépcsőn. Binah és a többi házi rabszolga mögöttem, óvatos, összehangolt léptekkel, mintha egyetlen teremtmény vol-

nának, egy százlábú, amely sietve halad a nyílt terepen. Érzem a felettük lebegő árnyat, a mindent elborító rettegést, és visszahúzódok a fa alá, a zöldesfekete homályba. A rabszolgák anyám egyenes és hajthatatlan hátára merednek. Megfordul, és rájuk rivall.

– Lemaradoztok! Szedjétek a lábatokat, essünk túl rajta!

Miközben ezt mondja, egy idősebb férfi az udvari rabszolga Rosettát rángatja elő a tehénistállóból. Az ellenáll, a férfi arcába karmol. Anyám rezzenéstelen arccal nézi. A férfi Rosetta két kezét a konyha tornácának sarokszlopához köti. Rosetta hátranéz a válla felett, könyörög. *Kérem, nagysága! Nagysága! Nagysága! Kérem! Még akkor is könyörög, amikor a férfi lesújt rá a korbáccsal.*

Rosetta halványsárga pamutruhát visel. Megbabonázva bámulom, ahogy a hátából vér serken, vörös virágszirmok bomlanak ki. Nem vagyok képes összekapcsolni a könyörtelen csapásokat a dallamos jajveszékeléssel, a gerince mellett indázó rózsák szépségével. Valaki számlálja az ütések – talán anyám az? *Hat, hét.*

A korbácsütések tovább záporoznak, de Rosetta elhallgat, és a tornác korlátja mellé roskad. *Kilenc, tíz.* Nem nézek oda. A szemem egy hangyát követ, ami a fa alatti térségben vándorol, a hegyi gyökerek között, a mohaerdőben, végeérhetetlen veszedelmek közepette, és magamban az imént kirakott szavakat ismétlgetem. *Fíú fut. Lány ugrik. Sarah megy.*

Tizenhárom, tizennégy... Előugrom az árnyékból, elszaladok a férfi mellett, aki épp összetekeri a korbácsot, mint aki jól végezte dolgát, el Rosetta mellett, aki a földre roskadva a két kezén lóg. Amint rohanok fel a hátsó lépcsőn, be a házba, anyám utánam kiált, Binah értem nyúl, hogy felkapjon, de én menekülök, végig a folyosón, ki a bejáraton, és vakon a rakpart felé indulok.

A többire nem emlékszem tisztán, csak arra, hogy egy vitorlás hajó hídján zokogok, és megbotlok egy kötéltekercsben. Egy szakállas, sötét sapkát viselő, kedves férfi kérdi, mit akarok ott. Könyörgök neki: *Sarah megy.*

Binah a nyomomban van, de csak akkor veszem észre, amikor a karjába kap és gügyögni kezd: „Szegény Miss Sarah, szegény Miss Sarah!” Mint egy kinyilatkoztatás, egy kiáltvány, egy prófécia.

Takony, könny, udvari por és kikötői mocsok borít, amikor hazaérkezem.

Anyám magához szorít, elhúzódik tőlem, dühödten megráz, azután újra magához szorít.

– Meg kell ígérned, hogy soha többé nem szöksz el. *Ígérd meg nekem!*

Meg akarom ígélni. Igyekszem. A szavak ott vannak a nyelvem hegyén – a kerek göröngyök csillognak, akár az üveggolyók a fa alatt.

– Sarah! – förmed rám.

Semmi nem jön ki a torkomon. Egyetlen hang sem.

Egy teljes héten át néma maradtam. Mintha a szavaimat beszippantotta volna az a rés a kulcscontjaim között. Apránként csalogattam elő őket onnét, imádsággal, fenyegetéssel, hízelgéssel. Újra beszélni kezdtem, de furcsa és szeszélyes dadogással. Azelőtt sem beszéltem folyékonyan, már az első szavaim is kissé dühösnek hatottak, de most csúf, vontatott lyukak tátongtak a mondataim között, a szavak végtelen másodperceken át remegtek az ajkamon, és ilyenkor mindenki elkapta rólam a tekintetét. Egy idő után ezek a szörnyű szünetek saját, titokzatos szeszélyeik szerint jöttek és múltak el. Megegett, hogy heteken át gyötörtek, azután hónapokig távol maradtak, majd ugyanolyan hirtelen tértek vissza, ahogy eltűntek.

Aznap, amikor kiköltöztem a gyerekszobából, hogy új életet kezdjek John áporodott levegőjű régi szobájában, nem gondoltam a kegyetlen jelenetre, amelynek négyesztendőskoromban szemtanúja voltam az udvarban; sem a hangomat azóta ráncigáló láthatatlan szálakra. Meg sem fordultak a fejemben efféle aggodal-

mak. A beszédhibám egy ideje – négy hónapja és hat napja – nem jelentkezett. Már-már azt hittem, kigyógyultam belőle.

Így amikor anyám hirtelen belépett a szobába – miközben görcsösen igyekeztem alkalmazkodni az új környezethez, Binah pedig a holmijaimat rakosgatta ide-oda –, és megkérdezte, hogy tetszik az új lakhelyem, döbbenet tapasztaltam, hogy képtelen vagyok felelni neki. A torkomban becsapódott egy ajtó, és csend támadt. Anyám rám nézett, és felsóhajtott.

Miután kiment, igyekeztem erőt venni magamon, nehogy elfussa a szememet a könny, és hátat fordítottam Binah-nak. Nem bírtam volna elviselni, hogy újra elmondja: *szegény Miss Sarah*.

Handful

A Nénje bevitt engemet a tálalókonyhába, ahol a Binah meg a Cindie az ezüstitálák felett sürgölődtek, gyömbéres süteményt, almát, tört diót rakosgattak rájuk. A szebbik, kikeményített kötényüket vették fel, a hosszút. Odabenn a szalomba mintha méhek döngicséltek volna.

Megjelent a nagysága, ráparancsolt a Nénjére, hogy vegye le rólam a csúf kabátomat, mossa meg az arcomat, azután aszonta:

– Ma van Sarah tizenegyedik születésnapja, Hetty. Ünnepséget tartunk.

Levett egy levendulaszín szalagot az almárium tetejéről, a nyakam köré kanyarintotta, masnit kötött belőle, míg a Nénje egy ronggyal a fekete piszkot dörgölte az arcomról. Egy másik szalagot meg a derekamra kötött a nagysága.

Amikor megrángattam a szalagot, rútol rám ripakodott:

– Ne izegj-mozogj annyit, Hetty! Állj nyugodtan!

A nagysága túl szorosra kötötte a szalagot a torkomon. Éreztem, hogy nyelni se bírok tőle. A Nénje szemit kerestem, de az egyre csak a tálákat nézte. Én szólni akartam neki, hogy *kötözzed ki, segítsél rajtam, ki kell mennem az árnyékszékre!* Nekem aztán alaposan fel volt vágva a nyelvem, de a hangom akkor elillant, mint a kisegér.

Ott toporogtam egy helybe'. Az járt az eszembe', amit a mama mondott: „Karácsony előtt viseljed magadat jól, mert olyankor szokás eladni a fölösleges gyerekeket, vagy kiküldeni őket a földekre.” Én egy rabszolgát se ismertem, akit a Grimké úr eladott, de olyat többet is, akit elküldött vidékre, az ültetvényre. A mama

is onnét jött ide, ott kellett neki hagyni a papámat, én meg már benne voltam a hasába’.

Akkor egyszerre abba hagytam a mocorgást. Úgy megijedtem, hogy én is eltűntem abba’ a lyukba, ahol annak előtte a hangom. Próbáltam azt csinálni, amiről aszondják, hogy az Isten akarata. Engedelmeskedjél, légy csendbe’, maradjál veszteg!

A nagysága alaposan szemügyre vett, hogy festek a lila szalagokkal. Azután elkapta a karomat, s bevezetett a szalonba, ahol a cifra ruhás hölgyek ültek a porcelán teáscsészékkel meg a csipkés szalvétákkal a kezükbe’. Az egyik hölgy a harmónium nevezetű aprócska zongorán játszott, de abba hagyta, amikor a nagysága tapsolt egyet.

Minden szem énrám szegeződött. A nagysága aszonta:

– Ez itt a mi kis Hettynek. Sarah, kedvesem, ő a te ajándékom, a saját komornád!

A lábam közé szorítottam a kezemet, de a nagysága ellökte onnét. Megpördített. A hölgyek papagáj módra rikácsolni kezdtek: *Boldog születésnapot, boldog születésnapot!*; a cifra fejükkel bólogatva. A Miss Sarah néneje, a Miss Mary duzzogva ült, hogy nem órára szól az ünnepség. A nagysága után ő volt a legcudarabb néember abba’ a szobába’. Mind láttuk már, amikor úgy felpofozta a saját szobalányát, a Lucyt, hogy arról kódult.

Mondogattuk is, hogy ha a Miss Mary leejtené a zsebkendőjét az emeletről, az ablakon ugrasztaná ki érte a Lucyt. No, hát legalább nem őmellette kötöttem ki.

A Miss Sarah felállt. Sötétkék ruha volt rajta, rózsavörös színű varkocsa egyenes volt, mint a kukorica haja, az arca meg csupa ugyanolyan vörös színű szeplő. Vett egy nagy levegőt, s megmoccant az ajka. Akkoriba’ a Miss Sarah úgy húzta elő a szavakat a torkából, mint aki vizet merít a kútból.

Amikor végre felért az a veder, alig lehetett hallani, mit beszél.

– ...Ne haragudjon, anyám... Nem fogadhatom el.

A nagysága kérte, hogy mondja el még egyszer. A Miss Sarah most már ordított, mint egy halaskofa.

A nagyságának éppolyan jeges kék szeme volt, mint a Miss Sarah-nak, de akkor indigókékre vált. A körmit belém vájta, olyan nyoma lett a karomon, mint egy madárraj az égen. Aszonta:

– Sarah, kedvesem, ülj le.

Mire a Miss Sarah aszonta:

– ...Nincs szükségem komornára... Remekül megvagyok nélküle.

– Most már elég! – mondta erre a nagysága. Hogy nem hallotta ki valaki ebből a fenyegetést, én nem tudom. A Miss Sarah nem vette észre.

– ...Nem kaphatná meg később Anna?

– *Elég!*

A Miss Sarah úgy huppant le a székére, mintha valaki fellökte volna.

Akkor valami csordogálni kezdett a lábamon. Próbáltam én kiszabadulni a nagysága karmaiból, de aztán már csak úgy ömlött lefelé a szőnyegre.

A nagysága felsikoltott, s mindenki elnémult. Hallani lehetett a parázs ropogását a kandallóba.

Egy jókora nyaklevest vártam, vagy még rosszabbat. A Rosetta jutott eszembe, akire akkor jött rá a nyavalyatörés, amikor neki tetszett. Olyankor a nyál kicsorgott a szájából, s kifordult a szeme. Mint a hátára fordult bogár, aki próbál talpra állni, de emiatt mindig elmaradt a büntetése, s akkor megfordult a fejembe', hogy én is hanyatt vetem magamat, s nyavalyatörést színlelek, amennyire tőlem telik.

De csak álltam ott tovább, a nedves ruhám a combomra tapadt, s a forró szégyentől égett az orcám.

Jött a Nénje, s kivezetett. Amikor a nagy lépcső mellett mentünk el a folyosón, a fordulóba megláttam a mamát. Csak állt ottan, a mellkasára szorította a két kezit.

Aznap éjjel galambok sírtak odafenn a fa ágai között. Odabújtam a mamához a kötélből font ágyunkba, s a varrókeretet néztem meredten, ahogy fölöttünk lógott a mennyezet gerendáiról a megfeszített zsinórjain. A mama aszonta, a varrókeret a mi őrangyalunk. Aszonta:

– Nem lesz ám semmi baj.

De a szégyen azért csak velem maradt. Olyan volt az íze, mint egy keserű zöldségnek.

Megkondultak Charleston harangjai, a takarodót jelezték a rab-szolgáknak, s a mama aszonta, hogy a gárda mindjárt belekezd a dobolásba, de ő így mondta:

– Hamarost zsizsik lesz a búzába.

Azután a lapockámat dörgölte. Akkor mondta el nekem azt a történetet Afrikáról, amit az ő mamájától hallott. Hogy az emberek repülni tudtak a fák meg a felhők felett. Hogy úgy repültek, mint a fekete rigók. Másnap reggel a mama a kezembe nyomott egy takarót, ami éppolyan hosszú volt, mint én magam, s aszonta, hogy többé nem alhatok övele. Mostantól fogva a folyosón kell aludnom, a padlón, a Miss Sarah hálószobája előtt.

– Le ne vedd magadról a takarót, csak ha a Miss Sarah szólít. Ne mászkáljál el sehová se. Ne gyújtsál gyertyát! Ha a Miss Sarah csenget, szedjed a lábadat!

Azután még aszonta:

– Mostantól fogva nehéz lesz, Handful.

Sarah

Büntetésül szobafogságra ítélték az új szobámban, és rám parancsoltak, hogy írjak bocsánatkérő levelet minden egyes vendégnek. Anyám leültetett az íróasztal mellé, papírt, tintatartót tett elém, és egy levelet, amit ő maga fogalmazott meg. Ezt kellett lemásolnom.

– ...Ugye nem büntetted meg Hettyt? – kérdeztem tőle.

– Hát embertelennek vélsz engem, Sarah? Véletlen baleset volt. Mit tehettem volna? – vont vállat bosszúsan. – Ha a szőnyeget nem lehet kitisztítani, ki kell dobni.

Már az ajtó felé tartott, én pedig küszködtem, hogy előcibáljam magamból a szavakat, még mielőtt kimegy.

– ...Anyám, kérem, hadd... hadd adjam vissza Hettyt. – *Visszaadni Hettyt.* Mintha mégis az enyém volna. Mintha az, hogy egy ember a tulajdonom, olyan természetes dolog volna, mint a levegővétel. Bármennyire is berzenkedtem a rabszolgaság intézménye ellen, én magam is ugyanazt a mérgező levegőt szívtam.

– A gyámságod felette jogerős. Hetty a tiéd, Sarah, ez ellen nem tehetsz semmit.

– De hát...

Hallottam anyám alsószoknyáinak suhogását, ahogy elindult vissza felém. Kemény, nagy hatalmú asszony volt, de abban a pillanatban gyengéd volt hozzám. Az ujjával az állam alá nyúlt, maga felé fordította az arcomat, és rám mosolygott.

– Miért kell hadakoznod ellene? Nem értem, honnét veszed ezeket a különös nézeteket. Mi így élünk, kedves, békélj meg velem! – Azzal csókot nyomott a fejem búbjára. – Reggelre mind a tizen-nyolc levelet elvárom.

A szoba narancsszín ragyogással telt meg, a ciprusfa berakás fel-fénylett a falon, azután lassan beleolvadt a félhomályba, az árnyak közé. Tisztán láttam magam előtt Hettyt: zavarodott, szégyenteli arckifejezését, szertesztét meredező hajfonatait, a csúf levendulaszínű szalagokat. Kivételesen csenevész alkat volt, csupán egy évvel fiatalabb nálam, de úgy hatesztendősnek látszott. A teste csupa csont és bőr. A két könyöke akár két biztosítótű íve. Csak a két szeme volt nagy rajta: különös aranyszínben játszottak, úgy úsztak fekete arcában, mint két fényes félhold.

Árulásnak éreztem, hogy bocsánatot kérek egy olyan dolog miatt, amit cseppet sem bántam meg. Csupán azt bántam, hogy milyen százalmasra sikeredett a tiltakozásom. A legfőbb vágyam az volt, hogy itt üljek egész éjszaka, akár napokon, heteken át is dacolva anyámmal, de végül beadtam a derekam, és megírtam az átkozott leveleket. Különcnek tartottam magam lázadó elképzeléseim, mohó intellektusom és furcsa külsőm miatt; a beszédem úgy botorkált, akár egy fáradt ló, s ezek a tulajdonságok nem éppen vonzóak egy leány esetében. Jó úton haladtam afelé, hogy a család páriája legyen belőlem, és féltem a kiközösítéstől. A legjobban attól féltem.

Újra és újra leírtam tehát:

Kedves hölgyem!

Köszönöm jóságát, hogy jelenlétével megtisztelte a tizenegyedik születésnapom alkalmából rendezett teadélutánt.

Mélyen sajnálom, hogy bár a szüleim jóra neveltek, viselkedésem ez alkalommal igencsak modortalan volt. Alázatosan kérem bocsánatukat otrombaságom és tiszteletlenségem miatt.

Bűnbánó barátnője:

Sarah Grimké

Felmásztam a képtelenül magas matracra, és éppen elhelyezkedtem, amikor az ablakom alatt felhangzott egy madár trillája. Először különálló füttyök hallatszottak, azután egy halk, mélabús

dallam. Egyedül éreztem magam a világban az én különös néze-
teimmel.

Felkeltem az ágyból, fehér gypjú hálóingemben reszketve az ablakhoz lopóztam, és kibámultam az East Bay Street felé, a sötét háztetőkre, a kikötő irányába. Most, hogy véget ért a hurrikánok időszaka, majd' száz vitorlás hajó horgonyzott odakint, fénylettek a vízen. A hideg ablaktáblának nyomtam az arcomat, és észrevettem, hogy félig rálátok a kocsiszín feletti rabszolgaszállásra, tudtam, hogy Hetty ott tölti az utolsó éjszakát az anyjával. Holnap munkába áll, és attól fogva az én ajtóim előtt fog aludni.

Ekkor hirtelen megvilágosodtam. A kandalló parazsáról meggyújtottam egy gyertyát, és kiléptem a sötét, fűtetlen folyosóra. A hálósobák előtt három sötét alak feküdt sorban a padlón. Még sosem láttam, hogy milyen a világ éjjel, a gyerekszoba ajtaján túl, és beletelt egy kis időbe, míg rájöttem, hogy az alakok rabszolgák, akik az ajtók előtt alszanak, hátha valamelyik Grimké csenget.

Anyám az elavult helyett új rendszert szeretett volna bevezetni, amit a barátnője, Mrs. Russell házában látott. Ott, ha megnyomtak egy gombot, a rabszolgák szállásán megszólalt valamelyik csengő, mindegyik a maga jellegzetes hangján. Anyám hajlott az újításra, de apám pazarlásnak tartotta. Bár anglikán vallásúak voltunk, apámba a hugenották fősvénységéből is szorult jócskán. Amíg ő él, a Grimké-házban nem szerelnek fel holmi hivalkodó gombokat!

Mezítláb osontam le a széles mahagónilépcsőn a földszintre, ahol még két rabszolga aludt, Cindie pedig ébren ült a szüleim hálósobája előtt, hátát a falnak vetve. Gyanakvón méregetett, de nem kérdezte meg, mit keresek ott.

Végigosontam a folyosót szinte teljes hosszában beborító perzsaszőnyegen, lenyomtam apám könyvtárszobájának kilincset, és beléptem. Halvány holdsugár vetült George Washington díszes keretben függő arcképére a földszinti ablakon át. Apám kis híján egy éve elnézte nekem, hogy olykor besurranok Mr. Washington orra előtt, és a könyvtárat fosztogatom. Johnnak, Thomasnak és

Fredericknek szabad bejárásuk volt apánk hatalmas kincses tárába – jogi, földrajzi, teológiai, történelmi, botanikai tárgyú kötetek, verseskönyvek, görög művek sorakoztak benne –, míg Marynek és nekem megtiltották, hogy akár csak egy szót is olvassunk belőlük. Úgy tűnt, Maryt cseppet sem érdeklik a könyvek, én viszont... Én róluk álmodtam éjszakánként. Oly mértékben imádtam őket, hogy azt még Thomasnak sem tudtam elmondani. Felhívta a figyelmemet bizonyos kötetekre, és kikérdezett a latin deklinációból. Ő volt az egyetlen, aki tudta, milyen elkeseredetten vágyom a valódi oktatásra azon felül, amelyben francia házitánítóm és nevezésem, Madame Ruffin részesített.

Alacsony termetű, ingerlékeny asszonyság volt, özvegyi főköztöt viselt, melynek zsinórjai folyvást az arca körül lifegtek; hidegben pedig mókusszőr köpenyt és prémmel bélelt cipőt. A legkisebb kihágásért is szégyenpadra állította a lányokat, s addig kiabált velük, míg el nem ajultak. Gyűlöltem őt és „a női elme tiszteltre méltó nevelése” névre hallgató módszerét, ami hímzésből, etikettből, rajzból, alapvető olvasásból, írásból, zongorajátékból, bibliaismeretből és francia nyelvből állt, valamint annyi számtanból, hogy az illető tudja, mennyi kettő meg kettő. Lehetségesnek tartottam, hogy belehalok az apró virágok végtelen másolásába a rajzfüzetem lapjain. Egyszer odaírtam a margóra: „Ha belehalnék ebbe a szörnyűséges feladatba, azt kívánom, e virágok díszítsék a koporsómat.” Madame Ruffin nem mulatott jól ezen. Felállított a szégyenpadra, a szemtelenségemről szónokolt, én pedig minden erőmet összeszedtem, hogy ne ajuljak el.

Az órái alatt egyre gyakrabban fogott el a vágyakozás; idegen, vad fájdalmak mardosták a szívem. Tudásra szomjaztam, lenni akartam valaki. *Ó, bárcsak fiúnak születtem volna!* Rajongtam apámért, mert kis híján úgy bánt velem, mintha a fia volnék, megengedte, hogy titkon bejárjak a könyvtárába.

Akkor éjjel már kihűlt a kandallóban a parázs, a szivarfüst szaga még érződött a levegőben. Könnyedén megtaláltam apám *Dél-Karolina állam anyakönyvi és közjogi gyűjteménye* című kötetét,

melynek ő maga volt a szerzője. Már épp elégszer átlapoztam ahhoz, hogy tudjam, valahol ott lapul benne a jogszerű felszabadítási okirat egy mintapéldánya.

Amint meglettem, elvettem egy papírlapot és egy lúdtollat apám íróasztaláról, és lemásoltam:

*Ezennel kijelentem, hogy a mai napon, 1803. november
26-án Dél-Karolina államban, Charleston városában
felszabadítom a rabszolgaság alól Hetty Grimkét,
s eme hivatalos szabadságlevelet a kezébe átadom.*

Sarah Moore Grimké

Ugyan mi egyebet tehet apám, mint hogy ugyanolyan jogerősnek tekinti Hetty szabadságát, mint a birtoklását? Hiszen az általa írt törvénykönyv betűje szerint cselekedtem! Művem ott hagytam az íróasztalán, az ostábladoboz tetején.

A folyosón meghallottam anyám csengőjének hangját, Cindie-t hívatta, így futásnak eredtem felfelé a lépcsőn. A gyertyám közben kialudt. A szobám időközben még jobban kihűlt, a kismadár dala is elhallgatott. Bebújtam a nagy halom paplan és ágyterítő alá, de izgalomban nem jött álom a szememre. Elképzeltem, milyen hálával halmoz majd el Hetty és Charlotte. Elképzeltem, milyen büszke lesz az apám, amikor megtalálja az okiratot, és milyen bosszús lesz az anyám. *Jogerős, még mit nem!* Végül a fáradtságtól és a megelégedettségtől elnyomott az álom.

Amikor felébredtem, a kandallót keretező kékes színű delfti csempén már fény csillogott. Felültem, néma csend vett körül. Az éjjeli eksztázis elmúlt; nyugalom fogott el, úgy éreztem, mindent tisztán látok. Akkor még nem tudtam volna elmagyarázni, hogyan rejtőzhet egy egész tölgyfa a makk belsejében, és azt sem, hogyan ismertem fel épp ily rejtélyes módon, hogy valami ott rejtőzik az én bensőmben is: a nő, aki egyszer majd leszek. Mintha nyomban tudtam volna, ki lesz az a nő.

Mindvégig ott volt bennem, miközben apám könyveit faltam, amikor az érvelésemet építettem fel az ebédlőasztal mellett folytatott eszmecsereink során. Az elmúlt héten történt, hogy apám vitát kezdeményezett köztem és Thomas között az egzotikus foszszíliák témakörében. Thomas úgy érvelt, hogy ha eme különös lények valóban kihaltak, akkor ez azt feltételezi, hogy Isten rosszul alkotta meg őket, ami az Isten tökéletességébe vetett hitet veszélyezteti, tehát ezeknek a lényeknek most is létezniük kell valahol, a föld távoli vidékein. Én azzal érveltem, hogy Istennek is meg kell hogy adassék a lehetőség, hogy meggondolja magát.

– Ugyan miért volna éppen a változtathatatlan Isten tökéletességének alapja? – tettem fel a kérdést. – Az alkalmazkodóképesség talán nem tökéletesebb erény a mozdulatlanságnál?

Apám két kézzel az asztalra csapott.

– Ha Sarah fiú volna, ő lenne a legkiválóbb jogász egész Dél-Karolinában!

Már akkor ámulatba estem a szavaitól, de csak most, az új szobámban felébredve jöttem rá a valódi jelentésükre. Egyszerre megértettem, mi a sorsom. *Jogász leszek.*

Természetesen tudtam, hogy női jogászok nincsenek. Egy nő számára kizárólag az otthon létezett, s azok az apró virágok a rajzfüzetem lapjain. Egy nő, aki jogász hivatásra áhítozik – nos, ez talán a világ végét jelentené. De hiszen a makkból tölgyfa sarjad, nem igaz?

Azt bizonygattam magamnak, hogy a hangomat sújtó kór nem fog ebben megakadályozni, sőt ösztönzőleg hat majd rám. Erőssé fog tenni, mert erősnek kell majd lennem.

Régóta voltak apró, magányos szertartásaim. Amikor először vettem ki könyvet apám könyvtárából, a dátumot és a címet – 1803. február 25., *A tó hölgye* – felírtam egy papírdarabra, amit beletuszkoltam egy teknőcpáncélból faragott hajcsat belsejébe, s titkon magamon viseltem. Most, hogy a hajnal fényes csomókba gyűlt az ágyamon, emléket akartam állítani életem bizonyosan legnagyobb felismerésének.

A szekrényhez léptem, és elővettem a kék ruhát, amit Charlotte varrt nekem a rémesen sikerült születésnap teadélutánra. A gallérjára jókora, liliummal díszített ezüstmeggyőzőt varrt. John sólyomcsőrt formázó papírvágó késének segítségével lenyisszantottam róla. A markomba szorítottam, és így fohászkoztam: *Kérlek, Istenem, engedd, hogy a mag, amit Te ültettél el bennem, termőre forduljon!*

Amikor kinyitottam a szemem, semmi sem változott. A szobában még láttam a hajnali fényfoltokat, a ruha úgy hevert a padlón, mint egy halom kék ég, az ezüstmeggyőzőt még mindig ott szorongattam a tenyeremben. Mégis úgy éreztem, Isten meghallgatott.

Az ezüstmeggyőzőt mindent magába zárt, ami akkor éjjel történt: viszolygásomat Hetty birtoklásától; a megkönnyebbülést, ami a szabadulólevél aláírásakor töltött el; de mindenekfelett a boldogságot, amit a felismerés hozott a belém plántált magról, amelyre már apám is felfigyelt. *Jogász leszek.*

A meggyőzőt egy olasz lávakőből faragott apró dobozba zártam, amit egyszer karácsonyra kaptam, és a fészülőasztalom fiókjának hátuljába rejtettem.

A folyosó felől hangok hallatszottak, tálcák és kancsók csörömpölése. A szolgák hangjai. Az ébredező világ hangjai.

Sietve felöltöztem, és közben azon töprengtem, vajon Hetty odakint van-e már az ajtó előtt. A szívem gyorsabban vert, ahogy kinyitottam, de Hetty nem volt ott. A szabadulólevél, amit írtam, a padlón hevert. Kettétépvé.

Handful

Az én életem a Miss Sarah-val igencsak balul indult. Amikor azon az első reggelen felértem a szobájába, az ajtó tárva-nyitva állt, a Miss Sarah csak ült a hidegbe', s az üres falat nézte meredten. Bedugtam a fejemet az ajtón, s megkérdeztem tőle:

– Miss Sarah, akarja, hogy bejöjjek?

Vaskos kis keze volt, tömpe ujjakkal, azt a szája elibe kapta, s széttárta őket, mint egy hölgy a legyezőjét. A szeme halovány volt, de beszédesebb, mint a szája. Az látszott benne: *Nem akarom, hogy itt legyél.* A szája meg aszonta:

– ...Igen, gyere be... Örülök, hogy te lettél a komornám.

Azután hátradőlt a székébe', s azt csinálta, amit addig. Semmit.

Egy tízesztendős rabszolga, akinek addig nem volt egyéb dolga, mint segíteni a házimunkába' a Nénjének, nemigen tette be a lábát a házba. A felsőbb emeletekre pedig sose. Micsoda szoba! Az ágya akkora volt, mint egy homokfutó hintó, a fésülködőasztalán tükör, íróasztal a sok könyvnek, s temérdek párnázott szék. A tűzfogóra rózsaszínű virágok voltak hímezve, tudtam én, hogy az a mama keze munkája. A kandallópárkányon két fehér váza állt, szintiszta porcelánból.

Mindent megbámultam, azután csak álldogáltam ottan, s törtem a fejemet, hogy mitévő legyek. Azután aszontam:

– Itt bizony hideg van.

A Miss Sarah nem felelt, így hangosabban is elismételtem.

– ITT BIZONY HIDEG VAN!

Ettől aztán abbahagyta a falbámulást.

– ...Esetleg befűthetnél.

Láttam én már, hogy csinálják aztat, no de az mégse ugyanaz, mintha én magam csinálnám. Nem tudtam, hogy bele kell nézni a kürtőbe, s egyszerre úgy szállt kifelé belőle a füst, mint egy csapat denevér.

A Miss Sarah sorra tárta ki az ablakokat. Odalentről úgy nézhetett ki, mintha égne a ház, mert a Tomfry az udvarról ordibálni kezdett: *Tűz van, tűz van!*

Azután mindenki vele együtt kiabált.

Felkaptam egy vízzel teli mosdótálat, mosdás végett volt ott, s a tűzre loccsantottam, de mit sem ért, csak a füst lett tőle még egyszer olyan sűrű. A Miss Sarah kifelé legyezte az ablakokon, úgy festett a fekete füstfelhőben, mint valami kísértet. Volt egy kisajtó a szobájába, a verandára nyílt, odaszaladtam, hogy kinyissam, s kikiabáljak a Tomfrynak, hogy nincsen itten semmiféle tűz, de közbe már hallom ám, hogy a nagysága fel-alá szaladgál a házba, s ordibál, hogy mindenki siessen kifelé, s vigyen annyi holmit, amennyit csak elbír.

Amikor a füstből már csak szállongó pókhálófoszlányok maradtak, kimentem a Miss Sarah után az udvarba. Az öreg Snow meg a Sabe már befogták a lovakat, s hátravitték a hintókat arra az esetre, ha az udvar is kigyullad a házzal egyetemben. A Tomfry a Prince-szel meg az Elijal vedrekben hozatta a vizet a ciszternából. A szomszédból is jöttek férfiak újabb vedrekkel. A népek errefelé jobban féltek a tűztől, mint az ördögtől. A Szent Mihály-templom tornyában egész nap ott ült egy rabszolga, annak az volt a dolga, hogy figyelje a tetőket, hol üt ki tűz, s attól féltem, ha meglátja ezt a temérdek füstöt, megkondítja a vészharangot, s az egész tűzoltóbrigád idejön.

Odaszaladtam a mamához, aki a többiekkel egy csoportba' álldogált. Halmokban állt a lábuknál a sok kimentésre szánt holmi. Porcelántányérok, lajstromok, ruhák, festmények, bibliák, broszok meg gyöngyök. Még egy márvány mellszobor is volt odakinn. A nagysága egyik kezébe' egy aranyhegyű sétabotot fogott, a másikba meg egy ezüst szivarszipkát.

A Miss Sarah igyekezett átverekedni magát az izgatott népségen, hogy szóljon a Tomfrynak meg a többi férfinak, hogy nincsen tűz, nem kell oltani, de mire kipréselte magából a szavakat, adigra azok már visszamentek vizet hordani.

Amikor kiderült, hogy mi történt, a nagysága nagyon dühös lett.

– Hetty, te kétbalkezes ostoba!

Senki se moccant, még a szomszéd férfiak se. A mama oda lépett hozzám, s maga mögé intett, de a nagysága előrángatott mögüle. Az aranyvégű bottal nagyot sújtott a tarkómra, ekkora ütést még életemben nem kaptam. Térdre rogytam tőle.

A mama felsikoltott. A Miss Sarah is. De a nagysága már emelte is a karját, mintha még egyet rám akarna sózni. Nem tudom jól elmondani azt, ami ezután következett. Az udvar, benne az emberek, a falak körülöttünk, egyszerre mind eltűntek. A föld kiszaladt alólam, s az ég úgy feldagadt, mint egy sátor, amibe belekap a szél. Egyedül voltam egy olyan helyen, ahol nincsen idő. A fejembe megszólalt egy hang. Keljél fel onnét! Keljél fel onnét, s nézzél a szemibe! Nézzél a szemibe, meg merészel-e ütni még egyszer! Nézzél a szemibe!

Felálltam, s felszegtem az államot. A tekintetem aszonta: *Üssél meg, ha mersz!*

A nagysága leeresztette a karját, s hátralépett.

Azután már újra ott volt körülöttem az udvar, s felnyúltam, megtapogattam a fejemet. Tyúktojásnyi dudor volt rajta. A mama odanyúlt, s megérintette az ujjával.

Annak az istenverte napnak a hátralevő részibe' a rabszolganőknek ki kellett hurcolniuk a ruhákat, ágyneműket, szőnyeget, függönyöket az emeleti szobákból a verandára, kiszellőztetni. A mama meg a Binah kivételével mindenki gyűlölködve nézett reám. A Miss Sarah is feljött, segíteni akart, s velünk együtt cipekedett. Valahányszor hátrafordultam, úgy nézett rám, mintha még sose látott volna életébe'.